

Invasieve exoten

NL **Natuur en
biodiversiteit**

Reuzenberenklauw
(*Heracleum mantegazzianum*)

- Invasieve soorten vormen een ernstige – en snel toenemende – bedreiging voor de inheemse biodiversiteit in Europa.

- Planten en dieren die in een nieuwe, voor hen ongewone habitat terechtkomen, kunnen de inheemse flora en fauna verdringen en het milieu schade toebrengen. Deze organismen worden “invasieve soorten” genoemd.

- Zij beïnvloeden ook het sociale en het economische leven, zoals de menselijke gezondheid, de visserij, de landbouw en de voedselproductie.

- Deze soorten hebben zich sneller kunnen verspreiden door de groei van de handel, het toerisme en het grensoverschrijdende goederenvervoer.

- De Europese Unie geeft jaarlijks minstens 12 miljard euro uit aan maatregelen om de verspreiding van invasieve soorten onder controle te houden en de schade die zij veroorzaken, te herstellen.

- De EU heeft onlangs voorstellen gedaan voor een Europese strategie ter bestrijding van invasieve soorten.

- Het is belangrijk deze soorten vroegtijdig op te sporen, want uitheemse soorten bestrijden voor zij zich goed en wel hebben gevestigd, is veel gemakkelijker en kostenefficiënter.

- Een van de voorwaarden om het gevecht tegen invasieve soorten te kunnen winnen, is het publiek bewuster maken van deze problematiek.

natuur

EUROPESE
COMMISSIE

milieu

Feit 1: Invasieve soorten bedreigen de Europese biodiversiteit

De Europese flora en fauna hebben een evolutie van miljoenen jaren doorgemaakt. Bergketens, zeeën en rivieren hebben geïsoleerde populaties doen ontstaan en ervoor gezorgd dat een enorme biodiversiteit tot stand is gekomen. Door de uitbreiding van de internationale handel en het toerisme zijn deze grenzen echter overal ter wereld vervaagd en komen soorten rechtstreeks met elkaar in contact.

Tussen de soorten ontstaat concurrentie om kostbaar voedsel en leefgebieden. Bovendien zijn inheemse soorten resistent voor plaatselijke epidemieën en ziektes, maar hebben ze vaak geen, of slechts

“Invasieve soorten bedreigen in ernstige mate de Europese biodiversiteit. Zij verspreiden en vestigen zich zo snel dat maatregelen van een bepaalde lidstaat nutteloos zijn als de aangrenzende staten geen actie ondernemen of op een ongecoördineerde manier reageren. De ecologische, economische en sociale gevolgen van de verspreiding van invasieve soorten voor de Europese staten zijn ernstig en moeten op een geharmoniseerde manier worden aangepakt.”

Stavros Dimas, Europees Milieuminister

een beperkte, natuurlijke weerstand tegen vreemde organismen, waardoor zij letterlijk worden weggeveegd. Zo kunnen ook insecten en andere dieren die in hun eigen natuurlijke omgeving door roofdieren onder controle worden gehouden, zich snel voortplanten en een nieuwe omgeving, waar ze vrij spel hebben, overspoelen. Darwin zette in zijn theorie over de natuurlijke selectie uiteen hoe de ‘sterkste’ soorten over honderden of duizenden jaren gaan overheersen. De huidige mobiliteit verstoort echter deze evolutie omdat rivaliserende soorten in een ongekend tempo kunstmatig met elkaar in contact worden gebracht.

Invasieve soorten, ook wel invasieve exoten of invasieve uitheemse soorten genoemd, komen voor in alle vormen en maten. De meeste niet-Europese soorten werden door de mens opzettelijk ingevoerd, zoals bomen en gewassen die beter en sneller groeien, siertuinplanten of huisdieren. Normaal gezien vormen zij geen gevaar, behalve als zij ontsnappen of in de vrije natuur worden uitgezet. Andere ongewenste exoten werden per ongeluk ingevoerd, bijvoorbeeld als “verstekelingen” in luchtvracht of transportcontainers, of zoals schaaldieren in of op scheepsrompen.

Feit 2: Een bedreiging voor onze gezondheid

Invasieve soorten bedreigen ook de mens. De Aziatische tijgermug kwam in Europa terecht door de handel in tweedehandse autobanden. De mug kan minstens 22 virussen, waaronder verwekker van knokkelkoorts, overdragen. Door de klimaatverandering zou de mug zich gemakkelijker noordwaarts kunnen verspreiden. Uitheemse planten zoals reuzenberenklauw veroorzaken allergieën, huidirritatie en brandwonden. Invasieve soorten zouden zelfs de verspreiding van virusziekten zoals griep en hiv in de hand werken.

Feit 3: Invasieve soorten kosten geld

In 2008 werd de kostprijs voor het onder controle houden van invasieve soorten en het herstellen van de schade die zij in de EU aanrichten, geraamd op 9,6 tot 12,7 miljard euro. De werkelijke kostprijs ligt echter hoger, want veel landen houden nog niet lang de kosten bij. Ook fondsen in het kader van het LIFE-programma worden aangewend voor regelingen om invasieve soorten het hoofd te bieden. Sinds 1992 heeft de EU al meer dan 38 miljoen euro geïnvesteerd in 180 projecten die in het Natura 2000-netwerk van natuurbeschermingsgebieden of daarbuiten worden uitgevoerd. Ter vergelijking: de Verenigde Staten ramen hun investeringen in het bestrijden van biologische indringers op ongeveer 80 miljard euro per jaar.

Cumulatief aantal soorten

Vestiging in de hele Europese regio van de invasieve exoten die de biodiversiteit het meest bedreigen.
Bron: EER, 2007.

Veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje
(*Harmonia axyridis*)

Spaanse wegslak (*Arion lusitanicus*)

Feit 4: Het aantal invasieve soorten in Europa neemt toe

De DAISIE-inventaris telt 10 822 uitheemse soorten in Europa. Niet alle soorten zijn invasief, maar naar schatting vormt ongeveer 10 tot 15% een gevaar voor de Europese biodiversiteit.

Het Europees Milieuagentschap heeft een lijst opgesteld met de 163 meest schadelijke invasieve exoten voor de ecosystemen in Europa. Sinds 1950 komt er jaarlijks meer dan één nieuwe soort bij en dit aantal blijkt niet af te nemen.

De meeste invasieve soorten komen uit Noord-Amerika en Azië. Een aantal komt echter gewoon uit een ander deel van Europa. De Europese interne markt en het vrij verkeer van personen en diensten zijn hiervan de oorzaak.

Dit zijn een paar voorbeelden:

- Het **veelkleurig lieveheersbeestje** is afkomstig uit Azië en vormt een dodelijke bedreiging voor de inheemse lieveheersbeestjes, vlinders en andere insecten in het Verenigd Koninkrijk.
- De **Spaanse wegslak** is afkomstig van het Iberisch schiereiland en heeft zich in heel Europa verspreid. De slak overleeft alle bestrijdingsmaatregelen en eet zwakkere slakkensoorten op.
- De **driehoeksmossel**, die in het ballastwater van schepen wordt vervoerd, verstopt leidingen en rivieren.
- De **Aziatische duizendknoop** werd in de negentiende eeuw als sierplant ingevoerd en is nu overal op het Franse platteland te vinden.
- De **beverrat** en de **muskusrat** werden uit Amerika geïmporteerd voor hun pels, maar leven nu in Europa in het wild en brengen schade toe aan kanalen en waterkeringen.

Feit 5: De EU onderneemt actie

In het Actieplan voor de biodiversiteit van de EU van 2006 werd het probleem van invasieve soorten benadrukt. Uit de tussentijdse evaluatie van de vooruitgang bleek dat dringend werk moet worden gemaakt van een Europese strategie. Intussen beschikken bepaalde Europese landen over specifieke wetgeving en speciale programma's, maar andere lidstaten hebben op nationaal gebied nog niets ondernomen. Afzonderlijke maatregelen zullen echter niet doeltreffend zijn. Aangezien in het verleden nog geen gemeenschappelijke aanpak werd ingevoerd, heeft de Europese Commissie in 2008 de mededeling 'Naar een EU-strategie ten aanzien van invasieve soorten' gepubliceerd.

Er bestaat internationale overeenstemming dat het probleem op drie gebieden moet worden aangepakt:

- **Preventie** is de goedkoopste en beste oplossing en impliceert strengere controles aan de grenzen en informatie-uitwisseling op regionaal, nationaal en internationaal niveau. Een aantal problemen kan worden opgelost door de uitvoering van het internationaal ballastwaterverdrag.
- Zodra invasieve soorten zich hebben gevestigd, is **uitroeiing** de meest doeltreffende maatregel. Soorten met een ruime verspreiding kunnen pas worden uitgeroeid als de coördinatie en financiering worden gecentraliseerd.
- Indien uitroeiing niet mogelijk is, zijn **insluiting** en langetermijnbeheersing nodig om te vermijden dat invasieve soorten zich verder verspreiden. Plaatselijke autoriteiten moeten worden gesteund, aangezien zij eerst met de problemen te maken krijgen.

Systemen voor vroegtijdige waarschuwing

DAISIE

"*Delivering Alien Invasive Species Inventories for Europe*" (DAISIE) is een door Europese onderzoeksfondsen gesteund project dat gegevens over biologische invasies in heel Europa verzamelt. Op de website van DAISIE staan gegevens over 10822 exoten die zich momenteel op het Europese platteland, in waterwegen en in mariene milieus aan het vestigen zijn. Een internationaal team van 1657 deskundigen werkt de databank voortdurend bij. DAISIE bevat ook een alfabetische lijst van de 100 schadelijkste invasieve soorten met gedetailleerde kaarten van hun vindplaatsen.

<http://www.europe-aliens.org/>

ALARM

Het project "*Assessing Large Scale Environmental Risks for Biodiversity with Tested Methods*" (ALARM) heeft onderzocht hoe habitats een invasie ondergaat om op die manier te kunnen voorspellen welke gebieden gevaar lopen. Een ander onderzoek heeft aangetoond welke de belangrijkste "wegen" zijn waarlangs invasieve exoten Europa binnenkomen: opzettelijke vrijlating, onopzettelijke introductie, als verstekeling; via passages (langs wegen, kanalen, enz.), en op eigen kracht (natuurlijke verspreiding).

ALARM: <http://www.alarmproject.net>

© Sandro Bertolino

Grijze eekhoorn (*Sciurus carolinensis*)

Feit 6: Vroegtijdige opsporing is essentieel

Hoewel niet alle exoten gevaarlijk zijn, moeten volgens het voorzorgsbeginsel alle nieuwkomers worden geïdentificeerd en moeten autoriteiten snel kunnen reageren en problemen oplossen. Vroegtijdige opsporing en snelle reactie zijn het kostenefficiëntst, en doeltreffender dan het ondernemen van actie nadat een soort zich heeft gevestigd.

Voornamelijk dankzij informatie- en onderzoeksprojecten zoals DAISIE, ALARM en NOBANIS kunnen vroegtijdige-waarschuwingssystemen voor invasieve exoten worden ontwikkeld.

Feit 7: Het publiek moet bij de zaak worden betrokken

Bewustmaking is een belangrijk onderdeel van de strijd tegen invasieve soorten. De Commissie heeft onlangs een openbare raadpleging georganiseerd waarop 880 antwoorden kwamen. Drie vierde van deze antwoorden was afkomstig van particulieren.

Uit de enquête is gebleken dat het publiek acties op EU-niveau steunt. Ongeveer 91% van de ondervraagden gaat akkoord dat er dringend nieuwe maatregelen moeten worden ingevoerd om te voorkomen dat dergelijke organismen zich verspreiden. 90% is voorstander van een systeem voor vroegtijdige waarschuwing in de hele EU en 86% is van mening dat lidstaten wettelijk moeten worden verplicht om actie te ondernemen. De meerderheid van de ondervraagden (90%) beschouwt een te geringe bewustwording van het publiek als een hinderpaal en is van mening dat het belangrijk is de problematiek meer onder de aandacht te brengen (77%). De EU gebruikt nu deze resultaten om haar beleid daarop te baseren.

Feit 8: Tijd voor een breed georiënteerde strategie

De Commissie is nu een EU-strategie aan het voorbereiden en houdt hiervoor rekening met de feedback die zij heeft ontvangen op haar voorstellen. Voor deze strategie, die in 2011 klaar moet zijn, zijn er een aantal opties: van ongewijzigd beleid tot een betere uitvoering of aanpassing van de bestaande EU-wetgeving of het ontwikkelen van een nieuwe, alomvattende aanpak.

Intussen wordt de basis gelegd voor een Europees systeem voor vroegtijdige waarschuwing en informatie. Dit zou een belangrijke vooruitgang betekenen.

Actie op EU-niveau kan doorslaggevend zijn in de strijd tegen de verspreiding van invasieve soorten. Vele eilanden, maar voornamelijk de eilanden die behoren tot de Europese overzeese gebieden, kennen een rijke biodiversiteit. De soorten die op eilanden leven, zijn echter ook bijzonder kwetsbaar. Sinds de vorige eeuw staat de biodiversiteit op eilanden, die zich jarenlang onafhankelijk heeft kunnen ontwikkelen, onder druk van invasieve soorten. Van de 724 geregistreerde diersoorten die in de voorbije 400 jaar zijn uitgestorven, leefde de helft op eilanden. De laatste jaren ging te weinig aandacht naar de overzeese gebieden, maar tijdens het Franse EU-voorzitterschap in 2008 werd een internationaal initiatief opgestart om deze gebieden weer in de schijnwerpers te zetten. In deze gebieden werden met relatief bescheiden middelen belangrijke successen geboekt.

Feit 9: Invasieve soorten vormen een internationaal probleem

In 2002 hebben de partijen bij het Verdrag van de Verenigde Naties inzake biologische diversiteit een overeenkomst gesloten over een brede, internationale methode om het probleem van invasieve soorten aan te pakken. Zij verzochten regeringen het publiek bewust te maken, plaatselijke gemeenschappen bij het probleem te betrekken en samen te werken met buurstaten. Om de internationale verspreiding van invasieve exoten te voorkomen en tijdig en doeltreffend op invasies te kunnen reageren, is samenwerking nodig tussen regeringen, economische sectoren, ngo's, internationale verdragsorganisaties en het publiek in het algemeen.

De VN heeft "Invasieve exoten" gekozen als thema voor de jaarlijkse **internationale dag voor de biologische diversiteit**, die plaatsvindt op 22 mei 2009.

Driehoeksmoosel
(*Dreissena polymorpha*)

NOBANIS

Het "North European and Baltic Network on Invasive Alien Species" (NOBANIS) is een regionaal portaal met informatie over exoten in Noord- en Midden-Europa. Het netwerk telt 18 EU- en niet-EU-partnerstaten en sluit aan bij regionale en internationale netwerken en projecten over invasieve exoten.

<http://www.nobanis.org/>

Voor meer informatie:

EU-website:

http://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/index_en.htm

Opties voor EU-acties:

http://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/docs/2006_06_ias_scope_options.pdf

"Signals" van het Europees Milieuoagentschap:

<http://www.eea.europa.eu/pressroom/newsreleases/killer-slugs-and-other-aliens>

Video:

<http://www.tvlink.org/viewer.cfm?vidID=307>

Internationale databank invasieve soorten:

<http://www.issg.org/database/welcome/>

